

Doelgericht werken vanuit leerlijnen

Werken vanuit leerlijnen staat volop in de belangstelling. Veel scholen willen meer werken vanuit leerlijnen en minder vanuit de methode. De coronaperiode heeft daar een extra stimulans aan gegeven, je zult in zo'n periode keuzes moeten maken in het leerstofaanbod. Die keuzes maak je niet zomaar, je zult goed naar de leerlijnen moeten kijken en vervolgens naar je methode. Werken vanuit leerlijnen is dus een belangrijk thema, het is goed om te onderzoeken wat hier nu precies mee bedoeld wordt.

Wat zijn leerlijnen

Onder leerlijnen versta ik: een opeenvolgende serie leerstofdoelen die samen een leerlijn vormen. De leerstofdoelen het liefst meteen in leerling-taal, dat geeft duidelijkheid voor leerling en leerkracht. Ik heb een aantal manieren om met leerlijnen te werken voor je op een rij gezet.

“De methodeslaaf”

Er is de laatste tijd best wat kritiek op het al te strak werken vanuit methodes. Wat overdreven wordt er gezegd dat veel leerkrachten methodeslaaf zijn geworden. Een methode biedt een duidelijke structuur, maar het klakkeloos volgen, zonder schrappen en zonder zelf materiaal erbij te zoeken is inderdaad niet de beste optie. De differentiatie die een methode biedt is altijd enigszins beperkt. Ook staan er vaak opdrachten in die niet voor iedereen nuttig zijn. Vanuit dit startpunt is het goed om de stap naar het werken vanuit leerstofdoelen te zetten.

Leerlijnen vanuit de methode

Om wat lossier te komen van de methode is de eerste stap om de leerstofdoelen helder te hebben. Dat kan per les, maar een overzicht van de leerstofdoelen over een langere periode geeft meer inzicht. Als je de les voorbereidt is het leerstofdoel het startpunt. Van daaruit kijk je of de opdrachten die in de methode staan tot dit doel leiden. Als dat niet het geval is schrap je dus opdrachten en je bedenkt er zelf nieuwe opdrachten bij. Dat kunnen meer doe-opdrachten zijn of onderzoekende opdrachten waar coöperatieve werkvormen een belangrijke rol spelen.

Leerlijnen met de methode als bron

Zo werkend kun je steeds meer eigen materiaal gaan verzamelen. De leerstofdoelen vormen samen een leerlijn, de methode gebruik je steeds meer als bron, niet meer als verplichte oefenstof. Je kunt op zoek gaan naar materiaal of zelf lessen ontwerpen, het liefst samen met collega's zodat je niet steeds zelf het wiel hoeft uit te vinden.

Werken vanuit leerlijnen

Als je eenmaal bekend bent met de leerlijnen voor de vakken uit je groep is het volledig werken vanuit leerlijnen, zonder methode, een mogelijke volgende stap. Door daarbij leerlingen zelf keuzes te laten maken wordt het mogelijk om steeds meer onderwijs op maat aan te bieden. Daar kunnen dan ook andere vormen van instructie bij passen zoals instructiefilmpjes. Je denkt na over het meten van de voortgang, bijvoorbeeld door het houden van leergesprekken en het werken met diagnostische toetsen. De leerlijn staat dan

helemaal los van de methode. Voorbeelden van hoe zo'n leerlijn eruit kan komen te zien vind je in het boek '[Leerlijnen voor het basisonderwijs](#)'.

Het einddoel

Het is uiteraard aan elk team om te beslissen hoe het werken vanuit leerlijnen eruit komt te zien op hun school. Ik zie het niet als een streven dat iedereen alle methodes loslaat, een methode is een prima hulpmiddel om je onderwijs vorm te geven. Het verschilt ook per vak, bij rekenen bijvoorbeeld is het lastiger om zonder methode te werken dan bij een vak als taal. Je zult als schoolteam dus goed moeten kijken wat past bij jullie visie en wat haalbaar is. Het doel van het werken vanuit leerlijnen is wel dat je steeds beter kijkt naar je onderwijsaanbod. Vanuit de einddoelen (kerndoelen, referentieniveaus) kijk je naar wat een goede opbouw is van je onderwijs en wat een sterk onderwijsaanbod is. Methodes zijn het resultaat van de keuzes van een auteursteam om de einddoelen op een bepaalde manier te vertalen naar een concreet onderwijsaanbod. Die keuzes zijn gebaseerd op de eigen ervaringen van een auteursteam en kunnen soms wel en soms niet goed aansluiten bij wat jouw leerlingen nodig hebben. Het is daarom belangrijk om steeds kritisch te blijven kijken naar je methode. Wat mij betreft is dus het doel van het werken vanuit leerlijnen dat je je onderwijsaanbod steeds beter afstemt op wat je leerlingen nodig hebben, met of zonder methode.

Maarten van der Steeg, Hasselt januari 2023

Het boek *Leerlijnen voor het basisonderwijs* bevat leerstofdoelen voor bijna alle vakken op de basisschool. De doelen zijn verwoord in leerlingtaal en per groep beschreven. Ze vormen een mooie start om te gaan werken vanuit leerlijnen.